

Sosyal Bilimler ve Eğitim Dergisi

Social Studies Teachers Mental İmage And Views About Historical Figures

Kaan Bektaş¹

Marmara University, Institute of Educational Sciences, Social Studies Teaching

Mustafa Şeker²

Yildiz Technical University, Faculty of Education, Department of Turkish and Social Sciences

ABSTRACT

In this study, it was aimed to reach the mental images of historical figures by using the views of social studies teachers. A semi structured interview form was developed by researcher in order to obtain the opinions of the teachers. The questions contained in the form in questions were recorded in voice recording by conducting a face to face interview with teachers. Although it is a qualitative study, the answers obtained in the study were examined by content analysis. Teachers who participate the study expressed 29 different views on historical figures. As a result of the views expressed, it became clear that teachers often portrayed historical figures as people who left their mark in history, innovated and guided history.

ARTICLE INFO

Received: 11.10.2020

*Revision received:
20.10.2020*

Accepted: 21.10.2020

*Published online:
23.10.2020*

Key Words: Historical Figures, Teacher views, image

¹Corresponding author:

PhD Student

kaanbektas93@gmail.com

0534 678 02 88

Orcid: 0000-0001-7821-3063

²Corresponding author:

Assoc. Prof.

mseker@yildiz.edu.tr

Orcid: 0000-0002-6397-0579

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Tarihî Şahsiyetlere Yönelik Zihinsel İmajı ve Görüşleri

Kaan Bektaş¹

Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği

Mustafa Şeker²

Yıldız Teknik Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Bölümü

ÖZET

MAKALE BİLGİSİ

Bu çalışmada Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin görüşlerinden faydalanarak tarihî şahsiyetlere yönelik zihinsel imajlara ulaşmak hedeflenmiştir. Öğretmenlerin görüşlerini elde etmek amacıyla araştırmacı tarafından yarı yapılandırılmış görüşme formu geliştirilmiştir. Söz konusu formda bulunan sorular öğretmenlerle yüz yüze görüşme yapılarak sesli kayıt altına alınmıştır. Nitel bir çalışma olmakla birlikte araştırmada elde edilen cevaplar içerik analizi ile incelenmiştir. Çalışmaya katılan öğretmenler tarihî şahsiyetlere yönelik 29 farklı görüş ifade etmiştir. İfade edilen görüşler sonucunda öğretmenlerin tarihî şahsiyetleri çoğunlukla tarihte iz bırakan, yenilik yapan ve tarihe yön vermiş kişiler olarak betimlediği ortaya çıkmıştır.

Alınma

Tarihi: 11.10.2020

Düzeltilmiş Hali Alınma

Tarihi: 20.10.2020

Kabul Edilme Tarihi:

21.10.2020

Çevrimiçi Yayınlanma

Tarihi: 23.10.2020

Anahtar Kelimeler: Tarihi Şahsiyet, Öğretmen Görüşleri, imaj

[1] Sorumlu yazar iletişim bilgileri:

Doktora Öğrencisi

kaanbektas93@gmail.com

0534 678 02 88

Orcid: 0000-0001-7821-3063

²Doç. Dr.

mseker@yildiz.edu.tr

Orcid: 0000-0002-6397-0579

Giriş

Sosyal Bilgiler dersi birçok disiplinin bir araya gelmesiyle oluşmaktadır. Tarih disiplini ise Sosyal Bilgilerin içerisinde yer alan ana disiplinlerden biri olduğu söylenebilir. Bu nedenle tarihî oluşturan şahsiyetler büyük öneme sahiptir. Doğal olarak Sosyal Bilgiler dersinin içeriğinde de tarihî şahsiyetler yer almaktadır. Eğitim programları sınıf içinde öğretmenin elinde hayat bulmakta ve öğretmenler tarafından uygulanmaktadır. İçeriğin programda verildiği kadar öğretmenin de içerik hakkındaki görüşleri dersi etkileyebilir. Bundan dolayı öğretmen görüşleri, öğretmenlerin içeriğe bakış açısını yansıtabilir.

Geçmişten günümüze kadar inşa edilmiş bütün eserlerin ve büyük medeniyetlerin temelinde insan vardır. İnsan son derece önemli bir yere sahip olduğu için tarihî süreç içindeki gelişimi ve ilerleyişi her zaman merak edilmiş, nereden gelip nereye gittiği tartışılmıştır. Tarihî süreç içinde insan sadece fiziksel izler bırakmamıştır (Şeker, 2020). İnsan maddi olarak inşa ettikleriyle beraber bazı soyut kavramlar da inşa etmiştir. Değerler bunun tipik bir örneğidir. Davranışlarımızda ve hayata bakışımızda değerlerin önemli bir rolü olduğu söylenebilir. Bir milletin geleceği, o milletin içinde yer alan bireylerin özellikleri ile doğrudan bağlantılıdır. İçinde bulunduğu toplumun değerlerini ve kültürel özelliklerini kendi kişiliği ile özdeşleştirmiş, bilgiyi kullanabilme ve üretme becerilerine sahip olan kişiler barındıran bir millet geleceğe umutla bakabilir (Ekşi ve Katılmış, 2020). Değerler çeşitli konularda farklılıklar gösterse bile ortak duygu ve düşünceleri de ifade ettiği söylenebilir. Değerlerin asıl konusu olması gerekendir ve bu nedenle toplumsal kurumların devamı ve gelişiminde önemli bir yere sahiptir. Toplumun çeşitli ihtiyaçları karşılanırken insanların iyiliği için uygun olan değer yargıları kullanılır. Değerler sadece bugün ile sınırlanmayıp geçmişin ve geleceğin duygu ve davranışlarını barındırır (Erkılıç, 2019). Değerler, Toplumsal düzenin devamını sağlayan ve insanların uyması istenen ölçütlerdir. Aynı toplumda bulunan kişiler değerleri benimsediği zaman toplum içindeki iletişim gelişir. Değerler aile, kültür, inanç ve çevre ile iletişim yoluyla oluşmaktadır. Değerlerin nesilden nesile aktarılması formal ya da informal eğitim yoluyla yapılmaktadır (Ekşi ve Katılmış, 2020). Milletimiz değerler eğitimine yabancı değildir. Binlerce yıllık tarihimizde biriken değerlerimiz; destanlar, kitabeler, menkıbeler ve seyahatnameler yardımıyla varlığını günümüze kadar muhafaza etmiştir. Milletimizin hayat prensibi olan değerlerimiz köklü medeniyetimizden bize kalan önemli bir mirastır (Şeker, 2020). Bu köklü medeniyeti ve binlerce yıllık tarihimizi tarihî şahsiyetler oluşturmuştur. Yaşayışlarıyla ve yaptıklarıyla topluma örnek olmuşlar, değerlerin şekillenmesinde ve nesilden nesile aktarılmasında rol oynamışlardır. Bu nedenle her toplum için tarihî şahsiyetler kültürel bir değerdir ve yaşatılması gerekmektedir.

“Tarih sahnesinden çekilen devletlerin ve milletlerin izi, işareti, tesiri ve hatta ruhu öyle kolay kolay silinmez” (Şimşirgil, 2014). Tarihî şahsiyetler de bu izleri oluşturan kişilerdir. Tarihî şahsiyetler tuttukları kayıtlar ve yaptıklarıyla hem tarihîmizi oluşturan kişilerdir hem de onların da bizim gibi birer insan olduğunu anlayabilmemizi sağlayan tarihîin tozlu sayfalarından önümüze çıkan değerli kişiliklerdir. Tarihe dönüp baktığımız zaman tarihî şahsiyetlerin rolünü yok sayamayız. Tarihî şahsiyetler bazı durumlara direksiyon başına geçen ve plan yapıp yön vermiş kişilerdir. Teknolojik, politik ve sosyal değer yapılarının dönüşümlerini ve tarihîin akımlarını göz ardı etmemekle birlikte, eğer tarihî şahsiyetler olmasaydı geçmişi anlama konusunda eksik kalacak ve geçmişe karşı oluşan keyifli tutumumuz belki de olmayacaktı

(MacMillan, 2017). Tarihi Şahsiyetleri belli bir tanıma sığdırmak zor olsa da tarihin ve toplumların belirli dönemlerinde yaşamış ve toplumlarına bir şekilde katkıda bulunup toplumların hafızasında adını ölümsüzleştirmiş kişiler olarak tanımlanabilir.

Bazı şahsiyetler topluluğun sevdiği ve saydığı insanlardır. Bu kutluluk milletin duygularını ve düşüncelerini yansıtır. Bu şahsiyetler hiçbir zorlama olmadan kendiliğinden bu kutluluğa ulaşmıştır. Bu sevgi zorla değil kendiliğinden meydana gelir ve sıradan insanlar tarihe büyük şahsiyet olarak gösterilemez (Atsız, 2017). Tarihi şekillendirmiş şahsiyetlerin, zamanında uygulayabildiği ileri görüşlülük, yüksek kavrayış, cesaret, fedakârlık ve kahramanlıkları ya da ileri görüşlü olamamaları ve bilinçsizce davranmaları nedeniyle olayların ve tarihin akışını göstermek tarih öğretiminin amaçlarındandır. Türk büyüklerine önyargıyla yaklaşmamak gerekir. Ders kitaplarında Türk büyüklerini rencide eden ifadeler bulunuyorsa bunlar kaldırılmalıdır. Milli tarih terbiyesi sınırlarını aşmamak kaydıyla tarihîmizi doğrusuyla yanlışıyla, sevabıyla günahıyla öğrenmemiz gerekir (Köstüklü, 2016). Öğrenciler yaşamadığı olaylara kahramanların gözünden bakabilirse ve kendilerini kahramanın yerine koyabilirlerse hem dersin zorluğu azalır hem de konuların kalıcılığını arttırabilirler (Öztürk, Coşkun Keskin ve Otluoğlu, 2014). Öğretmenler derslerde çeşitli yöntem ve teknikler ile tarihî şahsiyetler aracılığıyla öğrencilere birtakım değerleri kazandırabilir.

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin tarihî şahsiyetlere yönelik zihinsel imajlarını içeren görüşler elde etmek amaçlanmıştır. Bu nedenle nitel araştırma uygun görülmüştür. Araştırmada olgubilim (fenomenoloji) kullanılmıştır. Araştırma verileri, akademik görüşler ile hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formunda bulunan soruların öğretmenler ile yüz yüze görüşme yaparak sesli kayıt altına alınmasıyla elde edilmiştir. Elde edilen veriler içerik analizi yoluyla incelenmiştir.

Günlük hayatta karşılaştığımız ama hakkında bilgi sahibi olmadığımız ve açıklamakta zorlandığımız olaylar, olgular, deneyimler, anlayışlar ve tutumlar olgubilim yani fenomenolojinin konuları arasındadır (Kıncal, 2010). Belirlenen problemi araştırmak amacıyla nitel araştırmacılar çalışmalarında insanlar ve yerler ile ilgili verileri ayrıca tümevarım ve tümdengelim kullanarak, veri analizlerinden örüntü ve temaları kuran nitel bir yaklaşım kullanırlar. Sonuçları yansıtan bir rapor ya da sunum; katılımcıların seslerini, araştırmacının yoğun düşüncelerini, problemin kompleks bir açıklama ve yorumlamasını ve alana olan katkısını içerir (Creswell, 2018)

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin tarihî şahsiyetlere yönelik zihinsel imajlarını elde etmek ve öğretmenlerin zihninde canlanan tarihî şahsiyet tablosunu öğretmenlerin görüşlerinden yola çıkarak açıklamaktır.

Çalışma Grubu

Araştırma katılımcıları, 2018-2019 eğitim-öğretim döneminde İstanbul ilinde yer alan iki ilçede devlet ortaokullarında görev yapan öğretmenler oluşturmaktadır. Araştırmaya 13 Sosyal Bilgiler öğretmeni katılım sağlamıştır. Araştırmaya 7 kadın, 6 erkek Sosyal Bilgiler

öğretmeni katılmıştır. Öğretmenlerle ile yapılan görüşmeler 25.03.2019 tarihinde başlamış, 26.04.2019 tarihinde sona ermiştir.

Sınırlılıklar

Bu araştırma;

1. İstanbul İli Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı Esenler ve Güngören ilçelerindeki devlet okullarında 2018-2019 yılında görev yapan 13 sosyal bilgiler öğretmeniyle sınırlıdır.
2. Araştırmada sözü edilen tarihi şahsiyetler sosyal bilgiler programında bulunanlar ile sınırlıdır.
3. Araştırmanın örneklemini oluşturan öğretmenler ile yapılan yarı yapılandırılmış görüşmelerden elde edilen veriler ile sınırlıdır.
4. Araştırma, ulaşılan nitel bulguların tematik analiziyle sınırlıdır.
5. Araştırma, araştırmacının görüşme yapabilme kabiliyeti ile sınırlıdır.

Verilerin Toplanması ve Veri Araçları

Araştırmaya yönelik alan yazın taramasından sonra araştırmanın kuramsal boyutu meydana getirilmiştir. Alan yazın taranıp ve bilgiler elde edildikten sonra taslak niteliğinde görüşme soru formu hazırlanmıştır. Hazırlanan bu formlar üç sosyal bilgiler eğitimi uzmanına sunulmuştur. Uzmanların görüşleri doğrultusunda sorular düzenlenerek son haline getirilmiştir. Bu çalışmada yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılması tercih edilmiştir. Verilerin doğruluğu için ses kaydı yapılmasına ilişkin izin alınmıştır. Görüşme soruları danışman, farklı akademisyenlerle ve alan uzmanı öğretmenler ile incelenmiştir.

Karasar' ın (2017) ifadesiyle “*veri, çeşitli duyu organları ve muhakeme ile elde edilen kanıttır.*” Verilerin toplanması bir araştırmanın en zor kısımlarındandır. Bu kısımda çok sayıda insandan ve kaynaktan veri toplanması araştırmacıyı düzenli ve uzun süren çalışmaya yöneltir.

Nitel veri analizine göre nitel veri analizi oldukça fazla çaba gösterilmesi gereken bir süreçtir. Bunun nedeni, nitel veri analizlerinde belirli standartların olmayışı ve genellikle standartlaşmaya karşı olmasıdır. Nitel veri analizleri kuramsal karmaşayı içeren bir süreçtir. Çünkü nitel veri çalışan araştırmacılar, araştırmanın hedefiyle bağlantılı çok sayıda analiz model ve şekilleri geliştirmişlerdir. Bu nedenle nitel veri analizi zengin görünse de bu zenginlik beraberinden kavramsal ve kuramsal yönden karmaşa olarak meydana çıkar. Nitel veri analizlerindeki asıl amaç, kişilerin öznel olarak yapılandırdıklarının sistematik olarak anlaşılabilmesi ve bunun sonucu olarak da kavramsallaştırılması veya kuramsallaştırılmasıdır. Nitel veri analizleri tümevarımcı, yaratıcı ve betimleyici bakış açısına sahip, verilerin sistematik olarak sınıflandırılarak oluşturulması, verilerin birçok kez incelenerek, sınıflamaların ve sınıflamalar arasındaki bağın daha iyi anlaşılabilmesi, verilerin betimlenerek analiz edilmesi ve analizin bir sürece dayandırılması özelliklerini taşır (Ekiz, 2013).

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden görüşme tercih edilmiştir. Görüşme en az iki kişi olmak üzere birden çok görüşülenin de olduğu bir yöntemdir (Glesne, 2013). Görüşme, bir soru cetveline bağlı kalarak görüşme yapılacak kişilere sorular sorularak bilgi elde edilen bir gözlem türüdür. Görüşme, anketin taşıdığı kusurları içermeyen, daha kapsamlı bilgi elde edilen ve sonda sorular ile cevapların güvenilirliğini sağlayan esnek bir gözlem tekniğidir. Görüşme tekniğinin başka bir önemli özelliği ise karşılıklı konuşmaya yani iki yönlü

iletişime dayalı olmasıdır. Esnek olması ve sonda soruların eklenme imkanının olması bu tekniğe önemli yöntemsel üstünlükler kazandırmaktadır (Güven, 2001). Olgubilim araştırmalarında verilerin analizi yaşantılar ve anlamları elde etme amaçlıdır. Bu amaca yönelik verinin kavramsallaştırılması ve olguyu tanımlayan temaların oluşturulması gerekir. Sık sık alıntılara yer verilmekle birlikte bulgular betimsel anlatım aracılığıyla sunulur. Bununla birlikte oluşturulan temalar kapsamında elde edilen bulgular yorumlanır (Yıldırım ve Şimşek, 2018).

Bulgular ve Yorumlar

Çalışmada Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin tarihî şahsiyetlere yönelik zihinsel imajlarını ortaya koymak amacıyla yapılan yüz yüze görüşmelerden elde edilen bulgular yer almaktadır. Bu bağlamda 13 Sosyal Bilgiler öğretmeni ile görüşülmüştür. Öğretmenlerin tarihî şahsiyetlere yönelik zihninde canlanan kavramlar Tablo 1`de yer almaktadır.

Tablo 1. Öğretmenlerin Tarihî Şahsiyetlere Yönelik Zihinsel İmajları

Zihinsel İmajlar	Kullanım Sıklığı
1. Tarihte iz bırakan kişiler	5
2. Yenilik yapan kişiler	5
3. Tarihe yön vermiş kişiler	5
4. Kişilerin hayatını değiştirebilen kişiler	4
5. Tarihte önemli işler başarmış kişiler	4
6. Anılan kişiler	3
7. Toplumu değiştirebilen kişiler	3
8. Tarihin seyir akışını değiştirebilen kişiler	3
9. Tarihte belli bir değeri olan kişiler	3
10. Savaşlar üzerinden konuşulan kişiler	2
11. Geçmişte yaşamış önemli kişiler	2
12. Düşünme şekilleri	2
13. Geleceğe yön veren kişiler	2
14. Barışlar üzerinden konuşulan kişiler	1
15. İyi karaktere sahip kişiler	1
16. Kötü karaktere sahip kişiler	1
17. Topluma faydalı kişiler	1
18. Tarihe ışık tutan kişiler	1
19. Lider olan kişiler	1
20. Kişileri peşinden sürükleyen kişiler	1
21. Kitleleri peşinden sürükleyen kişiler	1
22. Topluma mâl olmuş kişiler	1
23. Eğitimli kişiler	1
24. Değer yargısı oluşturan ve aktaran kişiler	1
25. Devleti yönetme alanında başarılı kişiler	1
26. İnsanlık tarihine etkisi olan kişiler	1
27. İdealist kişiler	1
28. Azimli kişiler	1
29. Hırslı kişiler	1

Tablo 1`de görüldüğü üzere öğretmenlerin tarihî şahsiyetlere yönelik en çok kullandığı zihinsel imajların tarihte iz bırakan kişiler, yenilik yapan kişiler ve tarihe yön vermiş kişiler olduğu ortaya çıkmıştır. Bu sonuca göre, öğretmenler tarihî şahsiyetleri tarihi etkileyebilmiş ve yaşadıkları zamana yön verebilmiş kişiler olarak gördükleri söylenebilir. Ayrıca öğretmenler tarihî şahsiyetlerin içinde bulunduğu dönemde çığır açan yenilikler yaptığını ifade etmiştir. Bu

yenilikler sayesinde kişilerin ve toplumların hayatını değiştirip önemli işler başardığını ifade etmiştir. Öğretmenler tarihî şahsiyetleri tek bir kalıba sokmamış ve 29 farklı imaj ortaya koymuşlardır. Bu nedenle öğretmenlerin zihninde tarihî şahsiyetlerin çok yönlü insanlar olduğu söylenebilir. Öğretmenler tarihî şahsiyetlerin başardıkları önemli işler ile adını tarihe yazdığını bu nedenle hatırlanan ve unutulmayan kişiler olduğunu belirtmiştir. Tarihî şahsiyetlerin diğer insanlardan farklı düşünme şekilleri ile tarihin seyir akışını değiştirdiğini ifade etmiş ve bu nedenle tarihin seyir akışını değiştiren kişiler olduğunu söylemiştir. Öğretmenlerin büyük çoğunluğunun tarihî şahsiyetlere yönelik zihinsel algısı olumlu yönde bazı öğretmenler olumsuz görüş belirtip tarihî şahsiyetleri kötü karaktere sahip kişiler, hırslı kişiler ve savaşlar üzerinden konuşulan kişiler olarak betimlemişlerdir.

Öğretmenlerin ifade ettiği zihinsel imajlar 3 farklı kategoride incelenmiştir. Bu kategoriler; tarihsel konulara yönelik, topluma yönelik ve kişisel özelliklerine yönelik tarihî şahsiyet olmuştur (Tablo 2).

Tablo 2. *Tarihî Şahsiyetlerin Özelliklerine Yönelik Kategoriler, Görüş Sayısı, Toplam Görüş Sayısı ve Yüzdeler*

Kategoriler	Görüşler	Görüş Sayısı	Toplam Görüş Sayısı	Yüzde %
1. Tarihsel Konulara Yönelik Tarihî Şahsiyet	1. Tarihte iz bırakan kişiler 2. Tarihe yön vermiş kişiler 3. Tarihte önemli işler başarmış kişiler 4. Tarihin seyir akışını değiştiren kişiler 5. Tarihte belli bir değeri olan kişiler 6. Geçmişte yaşamış önemli kişiler 7. Tarihe ışık tutan kişiler	5 5 4 3 3 2 1	23	39
2. Topluma Yönelik Tarihî Şahsiyet	1. Kişilerin hayatını değiştirebilen kişiler 2. Anılan kişiler 3. Toplumu değiştirebilen kişiler 4. Savaşlar üzerinden konuşulan kişiler 5. Geleceğe yön veren kişiler 6. Topluma faydalı kişiler 7. Kişileri peşinden sürükleyen kişiler 8. Kitleleri peşinden sürükleyen kişiler 9. Topluma mâl olmuş kişiler 10. Barışlar üzerinden konuşulan kişiler 11. Devleti yönetme alanında başarılı kişiler 12. İnsanlık tarihine etkisi olan kişiler	4 3 3 2 2 1 1 1 1 1 1 1	21	36
3. Karakter Özelliklerine Yönelik Tarihî Şahsiyet	1. Yenilik yapan kişiler 2. Düşünme şekilleri 3. Kötü karaktere sahip kişiler 4. Lider olan kişiler 5. Eğitimli kişiler 6. Değer yargısı oluşturan ve aktaran kişiler 7. İyi karaktere sahip kişiler 8. İdealist kişiler 9. Hırslı kişiler 10. Azimli kişiler	5 2 1 1 1 1 1 1 1 1	15	25
Toplam			59	100

Tablo 2`de tarihsel konulara yönelik tarihî şahsiyet adlı kategori Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin %39 oranla en fazla görüş ileri sürdüğü kategoridir. 7 farklı temada toplam 23 görüş üretmişlerdir. Bu kategoride öğretmenler tarihî şahsiyetleri geçmişte yaptıklarıyla tarihe yön veren kişiler olarak ifade etmiştir. Tarihî şahsiyetlerin tarihin seyir akışını değiştirdiğini ve yaptıklarıyla tarihte iz bıraktığını belirtmişlerdir. Tarihî şahsiyetlerin bıraktığı izleri ise yaptıkları yoluyla gerçekleştirdiklerini düşünmektedirler. Tarihte bir değeri olan kişiler ve önemli kişiler olarak betimleyip tarihî şahsiyetlere önem ve değer atfetmişlerdir. Tarihe yön veren kişiler ve tarihin seyir akışını değiştiren kişiler olarak belirtip tarihî şahsiyetlerin büyük işler yapabilme potansiyellerine değinmişlerdir. (Faiz ve Avcı, 2019) araştırmasında öğrencilerin tarihî şahsiyetleri zamansız olarak algıladığını belirtmiştir. Araştırmada öğrenciler günümüz isimlerinden şahsiyetler de seçmiştir. Bu nedenle öğrencilerin tarihî şahsiyetleri sadece geçmiş ile sınırlandırmadığı ortaya çıkmıştır. Benzer bir şekilde öğretmenler de tarihî şahsiyetleri günümüzün ötesinde kişiler olarak gördüğü söylenebilir. Bu nedenle öğretmenlerin ve öğrencilerin tarihî şahsiyetlere yönelik zihinsel imajının benzerlik gösterdiği söylenebilir.

Topluma yönelik tarihî şahsiyetler kategorisi Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin %36 oran ile en çok görüş belirttiği ikinci kategoridir. 12 farklı temada toplam 21 farklı görüş üretmişlerdir. Bu kategoride öğretmenler tarihî şahsiyetleri insanların hayatını değiştirebilen kişiler olarak görmüşlerdir. Tarihî şahsiyetlerin bulunduğu toplumda yaptıklarıyla kişilerin hayatını değiştirebilme imkânı ağırlıklı görüştür. Kişilerin hayatını değiştirebilme temasına bağlı olarak insanların andığı kişiler görüşüyle tarihî şahsiyetleri andıklarını belirtmişlerdir. Tarihî şahsiyetlerin yaptıklarının kişileri değiştirebildiği gibi toplumları da değiştirdiklerini ifade etmişlerdir. Tarihî şahsiyetlerin devlet yöneten, savaş ve barışlar ile anılan kişiler olduğunu ifade etmişlerdir. Aynı zamanda bulunduğu topluma faydalı olup toplumun geleceğini şekillendiren kişiler olarak ifade edildiği söylenebilir. (Elban, 2018) çalışmasında tarihî şahsiyetlerin geçmişte ve günümüzde değişmeyen rolünün toplumsal değerlerin öğretimi ve ahlâk eğitiminde kullanılması olduğunu ifade etmiştir. Bu nedenle tarihî şahsiyetlerin birtakım toplumsal değerleri ve ahlâki davranışları temsil ettiği söylenebilir. Öğretmenler de tarihî şahsiyetlerin toplumsal özelliklerine vurgu yapmıştır.

Karakter özelliklerine yönelik tarihî şahsiyet kategorisi Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin en az görüş belirttiği kategoridir. 10 farklı temada 15 görüş üretmişlerdir. Öğretmenler tarihî şahsiyetleri yenilikçi kişiler olarak zihninde canlandırdığını belirtmiştir. Ayrıca tarihî şahsiyetlerin diğer insanlardan farklı düşünce tarzına sahip olması öğretmenlerin zihninde yer etmiş bir imajdır. Tarihte pek çok tarihî şahsiyetin liderlik vasfıyla ön plana çıktığını belirtmişlerdir. Bazı öğretmenler tarihî şahsiyetleri iyi karakterli kişiler olarak tanımlarken bazı öğretmenler ise kötü karakterli kişiler olarak tanımlamıştır. Tarihî şahsiyetlerin değer yargısı oluşturabilecek kadar önemli davranışlarının bulunduğunu ifade eden öğretmenler bulunmaktadır. Aynı zamanda öğretmenler tarihî şahsiyetlerin eğitimi, azimli ve hırslı kişiler olduğunu belirtmiştir. (Coşkun Keskin, 2016)` e göre Yunus Emre ve Mevlâna, öğrencilere barış değeri kazandırılırken kullanılabilen tarihî şahsiyetlerdir. Öğrenciler tarihî şahsiyetleri örnek alarak kişilik gelişimini sağlayabilir. Bu nedenle araştırmada yer alan ve öğretmenler tarafından görüş belirtilen tarihî şahsiyetlerin karakter özelliklerinin öğrencilerin kişilik gelişimine olumlu etkisi olduğu söylenebilir.

Sonuç ve Tartışma

Öğretmenlerin belirttiği tarihî şahsiyet özellikleri arasında tarihte iz bırakan kişiler, tarihe yön vermiş kişiler, yenilik yapan kişiler, tarihte önemli işler başarmış kişiler, liderlik, özgürlük, bağımsızlık ve adalet bulunmaktadır. (Atsız, 2017)`a göre Milli kahraman, geniş bir etki alanı olan ve yüzyıllar sonrasını da etkileyen, unutulması mümkün olmayan izler bırakmış kişilerdir. Milli kahramanlar, milletlerine yön veren kişilerdir. Milli kahramanlar millete enerji veren önemli bir güç kaynağıdır.

Öğretmenler tarihî şahsiyetleri bazı değerlerin temsilcisi konumunda gördüğünü belirtmiştir. Değerleri bizzat davranışlarıyla uygulayıp topluma örnek olduğunu söylemiştir. (Karagözoğlu, 2018) `ya göre öğrencilere vatanseverlik değerini kazandırmak için sosyal bilgiler öğretiminde kahramanların hayat hikayeleri öğretim materyali olarak kullanılmalıdır.

Öğretmenlerin zihninde tarihî şahsiyetlerin değerleri yaşatan kişiler olduğu söylenebilir. Bu bağlamda tarihî şahsiyetler değerlerin öğretiminde kullanılabilir. Yapılan araştırma sonucunda öğretmenlerin büyük çoğunluğun tarihî şahsiyetlere yönelik olumlu zihinsel imaja sahip olduğu görülmüştür. Bu durumun nedenini okul döneminde aldığı eğitime ve toplumumuzda tarihî şahsiyetlere verilen önem ve değere bağlamaktadırlar. Ayrıca öğretmenler derslerinde tarihî şahsiyetleri öğretim programının esnekliğinden faydalanıp kullandıklarını belirtmişlerdir. Tarihî şahsiyetlerin Sosyal Bilgiler konuları içinde yer almasından memnuniyet duyduklarını da ifade etmişlerdir.

Öğretmenlerin tarihî şahsiyetleri genel olarak büyük işler yapmış kişiler ve tarihînin gidişatını bir şekilde etkilemiş büyük insanlar, lider ya da devlet adamı olarak gördüğü söylenebilir. Çoğunlukla içinde bulunduğu topluma liderlik etmiş kişiler öğretmenlerin tarihî şahsiyetlere yönelik zihinsel imajını oluşturmaktadır.

Öneriler

- Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin tarihî şahsiyetlere yönelik zihinsel imajını oluşturan etkenler incelenebilir.
- Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin ve öğrencilerin tarihî şahsiyetlere yönelik zihinsel imajında bulunan benzerlik ve farklılıklara yönelik bir çalışma yapılabilir.
- Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarına tarihî şahsiyetlere yönelik etkinlikler ve çalışmalar yaptırılabilir.
- Sosyal Bilgiler öğretmenleri bu konuda hizmet içi eğitim alabilir.
- Sosyal Bilgiler öğretmenleri, tarihî şahsiyetlere yönelik araştırma yapmaya yönlendirilebilir.
- Belli başlı tarihî şahsiyetlerin dışında kalan şahsiyetleri öğretebilmek için bu şahsiyetler programda yer alan konulara entegre edilebilir.
- Tarihî şahsiyetlere yönelik sınıf içi etkinlikler yapılabilir.
- Öğretmenlerin ve öğrencilerin tarihî şahsiyetlere yönelik bilgi birikimini arttırmak amacıyla müze ve tarihî mekanlara geziler düzenlenebilir.
- Tarihî şahsiyetlerin ismi verilen eserlerin yanına o şahsiyeti tanıtan bir kitabe eklenebilir.

Kaynakça

- Atsız, H. N. (2017). *Tarih, Kültür ve Kahramanlar* (8. Baskı). İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Creswell, J. W. (2018). *Nitel Araştırma Yöntemleri* (4. Baskı). (M. Bütün, & S. Demir, Çev.). Ankara: Siyasal Yayın Dağıtım.
- Coşkun Keskin, S. (2016). Erken çocukluk döneminde sosyal bilgiler eğitimi ve sosyo-kültürel eğitim. D. Dilek, (Ed.), *Sosyal Bilgiler Eğitimi* içinde (353-372). Ankara: Pegem Akademi.
- Ekiz, D. (2013). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (3. Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Ekşi, H. ve Katılmış, A. (2020). *Karakter ve Değerler Eğitimi* (1. Baskı). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Elban, M. (2018). Tarih Düşüncesinde ve Eğitiminde Kahramanların/Büyük Adamların Rolü. *Motif Akademi Halk Bilimi Dergisi*, 11, 98-116.
- Erkılıç, T. A. (2019). Değişim ve Değerler Eğitiminin Gereksinimleri. A. F. Ersoy, ve P. Ünüvar, (Ed.), *Karakter ve Değerler Eğitimi* içinde (1-30). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Faiz, M., Karasu Avcı, E. (2019). Tarihî Kahramanların Değerler Eğitiminde Rol Model Olarak Kullanılmasına İlişkin Ortaokul Öğrencilerinin Algıları. *YYÜ Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16, 694-724.
- Glesne, C. (2013). *Nitel Araştırmaya Giriş* (2. Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Güven, S. (2001). *Toplumbiliminde Araştırma Yöntemleri* (2. Baskı). Bursa: Ezgi Kitabevi.
- Karagözoğlu, N. (2018). Sosyal Bilgiler Dersinde Vatandaşlık Değerinin Kazandırılmasında Kadın Kahramanların Yaşam Öykülerinin Kullanılması. *International Journal Of Field Education*, 4, 97-110.
- Karasar, N. (2017). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (32. Baskı). Ankara: Nobel Akademi
- Kıncal, R. (2010). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (1. Baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Köstüklü, N. (2016). *Sosyal Bilimler ve Tarih Öğretimi* (2 Baskı). Konya: Çizgi Kitabevi.
- MacMillan, M. (2017). *Tarihin İnsanları Kişilikler ve Tarihin Seyri* (1. Baskı). İstanbul: Kolektif Kitap.
- Öztürk, C., Coşkun Keskin, S. ve Otluoğlu, R. (2014). *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Edebi Ürünler ve Yazılı Materyaller* (6. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Şeker, M. (2020). *Değer Sizseniz Değer Sizsiniz* (2. Baskı). İstanbul: Babıali Kültür Yayıncılığı.
- Şimşirgil, A. (2014). *Kayı 2* (13. Baskı). İstanbul: Timaş Yayınları.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2018). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (11. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.